

М. М. ПОЛЮЖИН

Михайло Михайлович Полюжин, доктор філологічних наук, професор Закарпатського державного університету

ІДЕЇ В.І. ВЕРНАДСЬКОГО І СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ НООСФЕРНОЇ ОСВІТИ

XX століття – період інтеграції системності, наукомісткості – є одночасно народженням нової наукової школи в освіті, завдання якої – інтегрувати всі найкращі напрацювання людства у педагогіці, психології, філософії, культурі, історії розвитку творчої думки. Такий етап інтеграції, коли «думка стає геологічною силою», перший президент Академії наук України (1918 р.), ректор Таврійського університету в 1920–1921 рр. В. І. Вернадський назвав ноосферним (від грецьк. *noos* – розум і *sphera*), маючи на увазі нову форму організованості, що виникла під час активної взаємодії природи й суспільства. Для ноосфери, на його думку, характерний тісний взаємозв'язок законів природи із законами мислення та соціально-економічними умовами. Виходячи з того, що планета Земля є живим організмом, а жива істота, щоб вижити повинна постійно розвиватися і вдосконалюватися. Видатний учений уважав, що під впливом наукової думки і праці людини біосфера переходить у якісно новий етап – у ноосферу¹ і, таким чином, передбачив ноосферний розвиток людства на століття вперед, коли пізнання загальних законів світу стане звичною нормою для всіх, хто в ньому живе. Без ясного розуміння того, що думка людини є тією геологічною силою, яка спроможна перетворити біосферу, ми не можемо досягнути нової якості мислення, свідомості, а, отже, й життя.

Для ноосферної освіти характерні: системність, цілісність у поглядах на природу, світ і людину. Розвиток цілісного мислення (на відміну від переважно того, що знаходиться у лівій півкулі мозку) розглядається як перший крок на шляху розвитку високої моральності, самосвідомості і саморозкриття потенціалу особистості для виконання свого призначення на землі. Це єдина педагогічна система, яка міцно стоїть на засадах законів розвитку світу, суспільства, пізнання, психіки людини, а також законів освіти, які вперше обґрунтовують релаксаційно-активний режим у навчанні, опору на особисті мисленеві образи, залучення життєвого досвіду до процесу навчання й пізнання світу.

Мета статті – простежити й узагальнити основні напрями реалізації тих ідей ноосферної освіти, започаткованих ще акад. В. І. Вернадським, які сприяли б знаходженню ефективних шляхів виходу із найменшими втратами з сучасної кризи в системі підготовки підростаючого покоління до виконання назрілих завдань сьогодення.

Ноосферна освіта – це:

- 1) еволюційно новий етап у розвитку освіти, який продовжує своє вдосконалення на сучасній науковій базі;
- 2) системна технологія навчальної діяльності;
- 3) нова педагогічна система XXI століття².

Ідеї В. І. Вернадського про геотвірну силу творчої думки людини отримали трансформувальне звучання за останні 15 років. Вони по-новому осмислюються в системі ноосферної освіти, виховання, фізично й морально здорового розвитку людини, у ноосферній психології, медицині, у ноосферному будівництві, транспорті, сільському господарстві, у ноосферній культурі й науці. Ноосферна освіта враховує все – соціально-економічну ситуацію у країні, специфіку й характерні особливості регіонів, традиції народів, які населяють регіон, типові етнічні й демографічні особливості населення, ресурсні можливості освіти, рівень професійної компетентності керівників, управлінський досвід, характер стосунків із органами влади, наявність у регіоні наукових центрів і форми взаємодії між ними. Враховуючи соціально-політичні, економічні, педагогічні умови функціонування освіти, максимально використовуючи наявні ресурси й можливості, ноосферна освіта здатна забезпечити найкращий результат для конкретних умов її реалізації.

У наш час, коли все більшої гостроти й небезпеки набувають конфлікти між народами й культурами, різко зростає захворюваність населення планети через спалах невиліковних хвороб як наслідок поширення алкоголізму й уживання наркотиків, Земля втратила здатність відновлювати вугле-кисневий баланс. Людство прямує сьогодні до загибелі через створення й накопичення надмірних запасів звичайної та ядерної зброї,

погіршення його генофонду і т. ін. На тлі таких руйнівних тенденцій, супроводжуваних моральним падінням значної частини суспільства, як чисте повітря потрібні справжні цінності, цілі та світоглядне відродження. Ми живемо сьогодні в час кризи мислення людського суспільства, оскільки фінансово-економічна криза потрясла весь світ і привела до кризи духовної, її цивілізаційних форм і підвалин як наслідку порушення загальних законів світового розвитку. Громадська свідомість значно відстала від успіхів науки й тому настав час радикального перегляду вчення про місію людства на Землі.

Ноосферу нині розглядають як середовище й епоху поєднання індивідуального й колективного інтелекту та духовності, нової якості мислення і свідомості. Планований результат ноосферного переходу полягає у відновленні складників життєдіяльності людини – інтелектуальної, духовної, освітньої, екологічної, медичної, політичної та інших, щоб домогтися гармонії та розквіту суспільства. Наявна сьогодні інформація у Міністерстві охорони здоров'я, освіти і науки, а також дані від проведення експериментальних та історичних досліджень усе більше переконують у тому, що *деградація і загибель цивілізації може відбутися через чужу для природи дитину організацію й реалізацію сучасної освіти*.

Головною і принциповою суперечністю сучасної системи освіти є проголошення високих гуманістичних цілей і неможливість забезпечити їх здійснення на практиці, тоді як метою ноосферної освіти є фізично, морально, психічно здорова та щаслива людина з системним і цілісним мисленням у розв'язанні життєво важливих завдань. Криза сучасної системи освіти і є об'єктивним результатом цієї суперечності. Ідея ноосферного розвитку якраз і передбачає виховання нового покоління з таким мисленням, яке відповідає законам розвитку всесвіту й суспільства, в якому проживає людина. Навчання й виховання наступного покоління людей є сьогодні найважливішим завданням, оскільки все необхідне для створення стабільного розвитку суспільства кориниться у системі освіти, де закладається база особистості: *якість її мислення, вміння моделювати й будувати майбутнє, моральні цінності, ідеали, духовне стремління*.

В. І. Вернадський, систематизуючи розвиток наукових знань про космічне походження й еволюцію біосфери Землі, резюмував: «Ноосфера – остання з багатьох станів еволюції біосфери в геологічній історії – стан наших днів. Хід цього процесу тільки тепер починає нам прояснюватися <...> Зараз ми переживаємо нову геологічну еволюційну зміну біосфери. Ми входимо в ноосферу»³. На думку автора, біосфера повинна неминуче трансформуватися в ноосферу, тобто сферу, де розум людини буде відігравати домінуючу роль у гармонійному розвитку нової форми організації «людина – природа».

Поняття ноосфери В. І. Вернадський пояснював так: «Ноосфера є новим геологічним явищем на нашій планеті. У ній уперше людина стає найбільшою геологічною силою. Вона може й повинна перебудувати своєю працею й думкою сферу свого життя»⁴. Звідси випливає, що ноосфера є коеволуцією людини й біосфери, яка спрямовується розумом людини з урахуванням законів функціонування й розвитку біосфери.

Ідеї В. І. Вернадського набули широкого резонансу. По-перше, закони самоорганізації всесвіту ґрунтуються на тому, що без криз неможливий розвиток, а без розвитку неможливе самоіснування еволюційної системи. Тому ноосфера не може бути безконфліктним станом системи «природа-суспільство», і перехід до ноосфери навряд чи буде рівнолінійним. Історія екологічних криз свідчить про те, що в кожній з них були досить високі загрози – не знайти достойного виходу з ситуації, що склалася, і стати на хибний шлях, який веде до деградації й подальшої загибелі. Сьогоднішня криза не є винятком.

По-друге, суть будь-якої екологічної кризи полягає у суперечності між консервативною формою існування системи і зовнішніми умовами її буття, що є предметом постійних змін. Вихід із кризи вимагає корінної перебудови всієї системи. Тому головні проблеми переходу у стан ноосфери мають не стільки технічний, скільки соціальний характер і тісно пов'язані з перебудовою структури самого суспільства, формуванням нових цінностей та пріоритетів. У цьому контексті вченими була обґрунтована категорія морального імперативу як принципової й необхідної реалізації ноосферної освіти й найважливішої морально-етичної цінності, що має пріоритет над усіма індивідуальними та груповими інтересами.

По-третє, найважливішою передумовою переходу у стан ноосфери є здатність сучасної людини адекватно планувати свої дії та постійно прогнозувати їх результати. Зумовлена цим ефективність управління переходними процесами дає реальний шанс на досягнення відносно благополучного завершення сучасної екологічної кризи.

Усі ці ідеї по-новому актуалізують слова В. І. Вернадського про необхідність думати й діяти у планетарному, біосферному аспекті, щоб уникнути ілюзій технократизму, необдуманого підкорення природи і постійно вивчати сутність взаємовідношень біосфери та людини. Обґрунтовуючи ідеї ноосфери, вчений завжди надавав великого значення трансформації і впровадженню наукових здобутків в освіту, вважаючи останню визначальним чинником досягнення ноосферного прогресу. Розглядаючи взаємозв'язки науки й освіти, В. І. Вернадський наголошував, що освіта означає процес загального наукового пізнання, виховання людини розумово й морально⁵. У сучасних умовах, коли нависла реальна загроза загальнокультурним основам освіти, особливої актуальності набуває ідеал наукової раціональності, доказового знання як важливого чинника, що дає змогу будувати сучасний цивілізаційний простір, долаючи негативне ставлення до етнічних, релігійних та інших відмінностей, які традиційно склалися між людьми.

Набувають актуальності ідеї В. І. Вернадського про освіту як принципово демократичний інститут суспільства, який не може бути монополізованим окремими соціальними станами та елітою. В освіті відкриття науки мають трактуватися і використовуватися лише так, щоб запобігти й протидіяти різним формам дискримінації між людьми, захищаючи їхнє особисте життя. Загальна, єдина у своїй основі система

освіти – один із найважливіших соціальних інститутів сучасного суспільства, вирішальний чинник, що забезпечує його моральну зрілість, єдність, внутрішнє взаєморозуміння.

Постійно підкреслюючи демократичний характер освіти як соціального інституту, В. І. Вернадський послідовно обстоював і значення в ноосферному розвитку суспільства наукової еліти, яка, завдяки притаманному їй представникам специфічному способу життєдіяльності, забезпечує духовно-інтелектуальне підґрунтя самоорганізації та розвитку суспільства. В Україні значення наукової еліти підсилюється також нагальною потребою прискореної інтелектуалізації суспільства, необхідністю інтелектуального відродження нації. Адже не секрет, що зниження визначального впливу наукової еліти в оцінці суспільних явищ призвело до такого небажаного явища, як формування механізму творення політичної культури нашого суспільства з ірраціональним радикалістським ухилом.

Стратегічна мета інформатизації освіти полягає у глобальній концептуалізації інтелектуальної діяльності, радикальному підвищенні ефективності та якості підготовки кадрів із новим типом мислення, що відповідає вимогам постіндустріального суспільства. У суспільстві має забезпечуватися комп'ютерна грамотність та формування нової інформаційної культури шляхом індивідуалізації освіти. Інформатизація покликана підготувати випускників до повноцінної участі у суспільній та професійній галузях життєдіяльності в умовах інформаційного суспільства.

Інформатизація і засади ноосферної освіти розширюють гуманістично-рефлексивний підхід до організації навчання, передбачають створення різноманітних варіантів навчальних програм за рівнями засвоєння знань і навичок із забезпеченням можливого їх вибору, використання гнучких засобів програмного забезпечення, поєднання індивідуальних та групових форм занять, упровадження методів проблемного вивчення дидактичного матеріалу тощо. Виняткове значення під час інформатизації освітянського процесу мають цілі подальшої її гуманізації в ідеології цілісного світосприйняття, без чого не вдасться уникнути негативних наслідків розвитку сучасної цивілізації.

Ноосферна концепція мотивує необхідність включення в початкову й середню освіту філософії, яка орієнтувала б на конкретні освітньо-виховні цілі людини, пояснювала б місце і призначення її у нинішній системі ціннісних орієнтирів. Оскільки в сучасному світі ноосферні ідеї пронизують культуру, повсякденне життя, релігію і свідомість людини, їх вплив на навколишній світ неоднозначний – він є одночасно творчим і руйнівним. Завдання науки та освіти сьогодні якраз і полягає в тому, щоб посилювати творчий потенціал ноосфери і пом'якшувати та усувати негативні наслідки в діяльності людини.

Ноосферне суспільство ставить перед людством завдання постійно оновлювати зміст освіти, який повинен формуватися на таких принципах, як науковість і новизна, творче застосування набутих знань, формування глибоких життєвих, гуманних і моральних принципів, оперативне залучення у процес викладання всього нового, передового, перехід до «керованої самоосвіти». Такі процеси передбачають формування біотичної особистості – людини, яка усвідомлює себе як біотичного суб'єкта, здатна до самоформування, тобто процесу, в ході якого індивід виділяє ту частину себе, що стане об'єктом його практики або способу життя, визначає свою позицію щодо життєвих принципів, яких вона буде дотримуватися і вибирає такий спосіб раціональної поведінки, який відповідатиме її морально-етичним уподобанням.

Суть сучасної кризи системи освіти полягає в невмінні функціонувати в нових умовах так, щоб забезпечити розкриття потенціалу людини і небажанні особи (учнів і вчителів) ефективно діяти в умовах, які порушують природну потребу максимальної самореалізації особи.

Важливо мати на увазі й те, що криза сучасної системи освіти тісно пов'язана із загальною цивілізаційною кризою і її не можна пояснити як результат тільки соціальних, політичних, екологічних у вузькому розумінні або культурно-ідеологічних впливів, які відбуваються в Україні. Її корені входять углиб людства і пов'язані з феноменом розвитку свідомості людини. Тип лівої півкулі, який історично склався, тобто дискурсивно-логічне мислення, взяв верх у людському суспільстві, починаючи з кінця V століття до н.е. і переважає дотепер.

Сучасна криза цивілізації – криза мислення, точніше – наслідок його типу, локалізованого переважно у лівій півкулі головного мозку людини. Інакше кажучи, криза мислення зумовлена неекологічною експлуатацією однієї з частин цілісного органу людини – мозку, в той час як її інші симетричні органи працюють гармонійно. Дисфункція правої півкулі мозку призвела до дисгармонійної роботи цілісного органу, що не відповідає принципу екологічної доцільності.

Сучасна криза системи освіти не випадкова і не трагічна, а є початком нового еволюційного етапу, на який підніметься освіта. Цей етап ґрунтуватиметься на таких трьох складниках:

- 1) усвідомлення стратегічної функції освіти в суспільстві: майбутнє закладається в освіті;
- 2) осмислення комплексу функцій, характерних для системи освіти в суспільстві: глобальна й управлінська, моральна й виховна, спеціальна методична, світоглядна й кадрова – через освіту людина отримує світоглядні й моральні орієнтири, спеціальні навички й знання;
- 3) упровадження в систему освіти наукомістких освітніх біотехнологій: рівень технологій, якими володіє людина, визначає рівень технологій усього суспільства і як результат – якість життя цього суспільства.

Новий етап розвитку суспільства отримав назву усталеного розвитку як цілісного історичного процесу збереження динамічного врівноваженого розвитку природи – суспільства – людини. Суть його полягає в тому, що мета, завдання, засоби, форми освіти погоджені з природними закономірностями світобудови і не здатні порушити біоритми живих істот (систем).

Усі учасники освіти – учень, учитель, батьки є відкритими системами, що взаємодіють зі світом як його невід’ємні частини на основі споріднених закономірностей розвитку. Така освіта екологічна, тобто в ній реалізований сформульований акад. М. М. Мойсеевим принцип екологічного імперативу.

У ноосферній освіті розкриваються невичерпні резерви розуму людини, на відміну від 4 % можливостей головного мозку, на які зорієнтована середня людина сьогодні. Ці резерви розкриваються за рахунок включення п’ятого нейросоматичного контуру головного мозку, який раніше не був залучений до виконання своїх функцій. Отже, *концепція ноосферної освіти є стрункою системою науково-теоретичних поглядів на процес виховання й освіти високоморальної, адаптованої до сучасних вимог еволюційного розвитку особистості.*

З іншого боку, ноосферна освіта є наукомісткою біотехнологією, всі елементи якої не порушують біоритмів учнів, учителів, вихователів, батьків. Ця біотехнологія враховує можливості мозку, психіки, тіла дитини, підлітка, юнака, дівчини. Вона дає змогу оздоровити учнів під час уроків без додаткових затрат сил, часу, фінансів. Ті, які навчаються відповідно до цієї технології, з подивом зауважують розширення можливостей усіх і кожного, розкриття талантів і природне, без ліків та спеціальних медичних і психологічних заходів оздоровлення учнів та вчителів.

У ноосферній освіті як стрункій цілісній системі, окрім наукової теорії та наукомісткою біотехнології, ґрунтовно розроблений та апробований практичний інструментарій. Це сукупність засобів і методів для здійснення виховання й освіти особистості в біоадекватному режимі. Одним із яскравих інструментів ноосферної освіти є біоадекватні підручники з усіх циклів навчальних дисциплін. Це яскраві, художньо оформлені підручники, надруковані за всіма законами гармонії. Автори й художники створюють насправді витвори книжкового мистецтва. Такий підручник навчає думати, він захоплює душу і розум дитини.

Біоадекватні підручники відрізняються чіткістю і строгою структурою, образною подачею матеріалу. Вони дуже незвичні з першого погляду. У них художній образ займає головне системотвірне місце і є візуальною опорою думки дитини. Такі підручники створені як для студентів, так і для післядипломної освіти.

Не можна не згадати і про інший ефективний інструмент педагога, що працює відповідно до вимог ноосферної освіти. Це спеціальна методика викладання, у якій використовуються можливості людини продуктивно працювати як в активному, так і в релаксаційному стані. Це дає змогу в 4–6 разів підвищити ефект розуміння й засвоєння навчальної інформації, створити кращу мотивацію до навчання, бачити перевагу ноосферної освіти над традиційною.

У сукупності своїх можливостей ноосферна освіта спрямована на розкриття найвищих творчих здібностей особи, зміцнення резервів здоров’я, пізнання духовних можливостей. У цьому контексті виникає слушне запитання: чому саме ноосферна освіта здатна сьогодні підготувати для суспільства здорову особистість, що розвивається, з набором якостей, необхідних для реалізації стабільного розвитку? Наша відповідь є такою: саме тому, що принцип екологічного імперативу дотримується у всіх ланках освітнього циклу – від методу викладання, якості підручників, підготовки вчителя до науково-теоретичних, методологічних і світоглядних орієнтирів, мети і завдань організаторів освіти.

У цьому процесі неприпустима подвійна мораль, подвійний стандарт, аморальність, недалекоглядний егоїзм. Технологія влаштована так, що всі зацікавлені у своєму успіху та успіху кожного. У ноосферній освіті вперше в історії корелюється гармонія розвитку особи – природи – суспільства відповідно до природних законів при не зменшуваному зростанні творчості, вільної енергії та корисної могутності без шкоди для наступних поколінь.

Цей тип освіти вимагає мінімальних затрат для своєї реалізації. Справа в тому, що все необхідне обладнання і програми, техніки й методики з народження «запаковані» в кожній особі. По суті ноосферна освіта покликана «розпакувати», розкрити потенціал особи без додаткових, енергетичних, технічних, фінансових та інших соціальних затрат. Головне – це бажання вчителя і керівників системи освіти визнати необхідність нового підходу в освіті, зняти заборону на нове й поки що маловідоме. Ноосферна освіта – це така концепція й технологія та педагогічна практика, яка при мінімальних соціальних затратах дасть максимальний ефект і здатна в 4–6 разів економічніше обходитися зі здоров’ям, фінансами та часом педагогів і учнів.

Упровадження ноосферної освіти у вигляді експериментальних програм проводиться у м. Зміїв Харківської області. Надзвичайно важливо, щоб під час підготовки керівників і педагогів реально формувалося цілісне мислення й високі моральні цінності. Для цього створені спеціальні курси й навчальні посібники (Введение в управление. – М., 2002; Основы управления. – М., 2002 / Под ред. В. Н. Иванова и Н. В. Масловой). Їхня специфіка полягає в тому, що вони орієнтовані на вивчення механізмів мислення і тренування інтелектуально-практичних навичок цілісного мислення. Після проходження такого курсу слухачі здатні на 15–40 % підвищити рівень гармонії своєї особи, вивільнити творчий ресурс, актуалізувати раніше невикористаний потенціал, набути стійкості.

Для того, щоб теоретична, методологічна і практична база ноосферної освіти стала доступною для учнів, студентів, викладачів і вихователів, по-перше, необхідна серйозна роз’яснювальна робота з населенням про необхідність перетворень у системі освіти у напрямі пізнавальних можливостей розуму й духу людини. По-друге, необхідна державна правова й фінансова підтримка.

- ідеологія ноосферної освіти як стратегічного резерву для суспільства сталого розвитку;
- національного книгопроекту «Біоадекватні підручники XXI століття», які надали б молодому поколінню наукомісткий інструментарій освіти;

– національних пілотних проектів (на першому етапі) ноосферних шкіл і вишів для модельних та зразкових освітніх установ;

– національного проекту підготовки й перепідготовки педагогів як першого загону освітніх інноваторів⁶.

Ноосферна освіта як система науково-теоретичних, методологічних і практичних поглядів на виховання й освіту людини є тими конкретними способами реалізації освітніх програм, про які мріяв акад. М. М. Мойсеев: «Ми неминучо повинні перейти до обговорення проблем еволюції внутрішнього світу людини, знайти способи такого впливу на неї, щоб внутрішній світ людини перетворився в її основну цінність. Якраз тут лежить ключ до самої людини – збереження виду «*homo sapiens*» на планеті»⁷.

«Вища школа сьогодні подібна до рояля, клавіші і струни якого давно вимагають настроювання на стінний камертон. Велику музику науки світобудови неможливо зіграти на розладнаному роялі. Таким камертоном є загальні закони всесвіту»⁸. Настроюванням на стінний камертон і може стати впровадження ноосферної освіти вже сьогодні.

¹ Вернадський В. И. Философские мысли натуралиста. – М., 1988. – 135 с. – С. 35.

² Маслова Н. В. Что такое ноосферное образование? // Ноосферное образование – стратегия здоровья / XXVIII Международная научно-практическая обучающая конференция. Ялта, 6–7 октября 2010 г. – С. 5.

³ Вернадський В. И. О значении радиогеологии для современной геологии. Труды XVII сессии Международного геологического конгресса. СССР. – М., 1937. – Т. 1. – ОНТИ, 1939. – 280 с. – С. 215.

⁴ Вернадський В. И. Несколько слов о ноосфере // Успехи биологии – 1944. – 18. – Вып. 2. – С. 115.

⁵ Вернадський В. И. Переписка с Б. Л. Личковым (1918–1939 гг.). – М., 1979. – 355 с.

⁶ Маслова Н. В. Ноосферное образование – стратегический ресурс общества // Ноосферное образование – стратегия здоровья / XXVIII Международная научно-практическая обучающая конференция. Ялта, 6–7 октября 2010 г. – С. 158.

⁷ Там само. – С. 159.

⁸ Там само. – С. 97.

Резюме

У статті розглядаються ідеї акад. В. І. Вернадського під кутом зору їх реалізації в сучасній ноосферній освіті. У ній докладно проаналізовано суть сьогоднішньої кризи в системі освіти й обґрунтована потреба в тому, щоб її мета, завдання, засоби і форми адаптувалися до природних закономірностей гармонійного розвитку підрастаючого покоління. Накреслюються шляхи реалізації концепції ноосферної освіти як стрункої системи науково-теоретичних поглядів на процес адаптації підрастаючого покоління до сучасних вимог науково-технічного прогресу без шкоди для його фізичного й морального здоров'я.

Ключові слова: ноосферна освіта, ідея, концепція, релаксаційно-активний режим, системна технологія.

Резюме

В статье рассматриваются идеи акад. В. И. Вернадского с точки зрения их реализации в современном ноосферном образовании. В ней детально проанализирована сущность сегодняшнего кризиса в системе образования и обоснована потребность в том, чтобы цели, задачи, средства и формы современного образования адаптировались к естественным закономерностям гармонического развития подрастающего поколения. Намечаются пути реализации концепции ноосферного образования как стройной системы научно-теоретических взглядов на процесс адаптации подрастающего поколения к современным требованиям научно-технического прогресса без нанесения ущерба для его физического и нравственного здоровья.

Ключевые слова: ноосферное образование, идея, концепция, релаксационно-активный режим, системная технология.

Summary

The article focuses on academician V. I. Vernadsky's ideas from the viewpoint of their realization in current noospheric education. The essence of today's crisis in the system of education has been analyzed in detail and the necessity to adapt the aim, tasks, means and forms of contemporary education to natural laws of harmonic development of the rising generation has been substantiated. The ways of realizing the conception of noospheric education as a well-composed system of scholarly-theoretical views on the process of upbringing and education of a personality, adapted to up-to-date requirements of evolutionary development, have been outlined.

Key words: noospheric education, idea, conception, relaxationally active regime, systemic technology.

Отримано 15.02.2011